

Andrzej Anderwald

"Sekty i nowe ruchy religijne",
Bogdan Ferdek, Wrocław 1998 ;
{recenzja}

Collectanea Theologica 70/1, 249-252

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Naukowych Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości im. Bogdana Jańskiego w Warszawie. Adres wydawnictwa może ułatwić nabycie tej cennej pozycji.

Czytelnik biorąc do ręki omawianą pozycję otrzyma doskonale przedstawioną od strony teologicznej rzeczywistość modlitwy. Medytacyjne przestudiowanie tej książki pomoże zrozumieć wiele doświadczeń osobistych, jakie spotykamy na modlitwie. Wiele z tych doświadczeń można nazwać i po imieniu, przewidzieć, co może spotkać w przyszłości. Studium pomoże odnaleźć siebie na drodze jednoczenia z Bogiem, poznać etap swojego osobistego rozwoju życia duchowego. Dzięki szczególnym umiejętnościom i wiedzy ks. prof. S. Urbańskiego pozycja o charakterze teoretycznym może stać się (powtórzmy to jeszcze raz) praktycznym podręcznikiem życia duchowego każdego chrześcijanina. Jest ona również promocją polskiej teologii, która dzięki zaangażowaniu autora jest tak pieczołowicie odkrywana i propagowana.

o. Andrzej Baran OFM Cap

Bogdan FERDEK, *Sekty i nowe ruchy religijne*, wyd. 2, Wrocław 1998, ss. 290.

Jednym z charakterystycznych znaków schyłku naszego tysiąclecia jest wielość nowych ruchów religijnych jak i pseudoreligijnych, których jednoznaczna typologia nie zawsze jest łatwa, a czasami wręcz niemożliwa. Wszystkie te ruchy religijne, a wśród nich także i sekty, stanowiły zawsze przedmiot zainteresowań Kościoła. Problematyce sekt w aspekcie doktrynalno-pastoralnym poświęcony został dokument opracowany przez Sekretariat ds. Jedności Chrześcijan *Sekty albo nowe ruchy religijne. Wyzwanie duszpasterskie* (1985). Podobny dokument *Wspólnota konsultacyjna Światowej Rady Kościołów i Światowej Federacji Luterskiej* wydany został w 1987 r. przez Światową Radę Kościołów wspólnie z Światową Federacją Luterską. Dodatkowo sprawą sekt zajął się również Nadzwyczajny Konsystorz Kardynałów Kościoła Katolickiego z 1991 r. Wymienione dokumenty, jak i coraz obszerniejsza na polskim rynku księgarskim literatura na temat sekt i nowych ruchów religijnych, wskazują na aktualność, ale i złożoność tej tematyki, którą można podejmować w różnych aspektach: historycznym, antropologicznym, socjologicznym czy religioznawczym. Interesującym dopełnieniem tych różnych prób analizowania owego znaku czasu, jaki stanowią sekty i nowe ruchy religijne, jest praca ks. Bogdana Ferdka *Sekty i nowe ruchy religijne* (poprzednio ukazała się pod tytułem *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem teologiczny*, Wrocław 1997).

Autor, duszpasterz, wykładowca Papieskiego Fakultetu Teologicznego we Wrocławiu stara się dać pogłębione teologicznie spojrzenie na temat wybranych sekt i nowych ruchów religijnych postrzeganych jako problem teologiczny. Szczegółowiej wyrażając, dąży on do udzielenia odpowiedzi na takie pytania, jak: jakie korzyści może

odnieść teologia badająca jeden ze znaków czasu, jakim są sekty? Jak przedstawia się ich nauczanie w świetle teologii? Jaką mają one dla teologii wartość? Jakie korzyści dla teologii może przynosić konstruktywne badanie sekt? W czym należy upatrywać atrakcyjność doktryn głoszonych przez sekty? (s. 15). Odpowiedzi na tak postawione pytania autor stara się udzielać w duchu otwarcia, dialogu, poszukiwania miejsc wzajemnego spotkania, ale i w duchu prawdy i wyraźnego stwierdzenia chrześcijańskiej oryginalności. Dlatego prowadzone w pracy rozważania teologiczne określa jako uprawianie dogmatyki „dialogalnej”. (s. 12).

Praca składa się z czterech rozdziałów. Rozdział pierwszy *Opis sekt i nowych ruchów religijnych* (s. 19-50), o charakterze wprowadzającym, zawiera zagadnienia etymologiczno-metodologiczne. Autor dokonuje koniecznego do realizacji tematu rozprawy podziału sekt i nowych ruchów religijnych, celem wyszczególnienia tych, które odwołują się do objawienia chrześcijańskiego i dokonują jego reinterpretacji. Na uwagę w tym rozdziale zasługuje krytyczne omówienie literatury wydawanej przez sekty, ukazujące, jak dalece literatura ta może stać się jedną z podstaw, na której opierać się będą dalsze wywody prowadzone w omawianej pracy. W rozdziale drugim *Podstawowe akcenty w nauczaniu sekt i nowych ruchów religijnych* (s. 51-140) ks. Ferdek prezentuje naukę wybranych sekt i nowych ruchów religijnych na takie tematy teologiczne, jak: Bóg, Chrystus, Duch Święty, Kościół, sakramenty i życie wieczne. Podstawę prowadzonych w tym rozdziale rozważań stanowią pisma własne sekt i nowych ruchów religijnych. Szczególna uwaga zostaje zwrócona na reinterpretację objawienia chrześcijańskiego dokonywane przez sekty. Ogólny wniosek, jaki powtarza się w podsumowaniu do wymienionych tematów teologicznych, wskazuje na bardzo duże zróżnicowanie nowych ruchów religijnych na temat obrazu Boga (s. 64), obrazu Jezusa (s. 73), nauki o Duchu Świętym (s. 80), o życiu wiecznym (s. 137), szczególnie różnice te są widoczne w nauce o Kościele (s. 99), rozumieniu terminu „sakramenty” jak i samej interpretacji Wieczery Pańskiej (s. 114-115). W rozdziale trzecim *Próba oceny nauczania sekt i nowych ruchów religijnych w świetle wybranych działów katolickiej teologii* (s. 141-196) autor dokonuje krytycznej oceny reinterpretacji prawdy objawionej zawartej w poglądach badanych ruchów religijnych i sekt. Ta rzadko uprawiana przez innych autorów forma krytyki, ze względu na najczęściej prowadzoną krytykę psychologiczno-społeczną sekt (s. 141), ma za zadanie wskazać na pozytywne lub negatywne aspekty dokonanej przez sekty i nowe ruchy religijne reinterpretacji głównych prawd chrześcijańskiej wiary. Jak sugeruje tytuł rozdziału, ocena nauki sekt i ruchów jest dokonywana na tle takich działów katolickiej teologii, jak: trynitologia, chrystologia, pneumatologia, eklezjologia, sakramentologia i eschatologia. Na podkreślenie zasługuje, iż autor mimo przyjęcia inkluzywnego podejścia do sekt w duchu dialogującej dogmatyki, wyraźnie wyakcentowuje w trakcie prowadzonej analizy fakt, iż sekty i nowe ruchy religijne nie reinterpretują chrześcijańskiej doktryny we właści-

wym sensie, lecz w zasadzie reinterpretują dawne błędy teologiczne przedstawiając je w nowej oprawie (s. 152, 165, 172, 185, 193). Rozdział czwarty *Nauczanie sekt i nowych ruchów religijnych wyzwaniem dla współczesnej katolickiej teologii*, (s. 197-270), można uznać za najważniejszy dla całości prowadzonych w pracy rozważań. Zawarte są w nim szczegółowe wnioski wynikające z oceny nauczania sekt. Na uwagę zasługuje przeprowadzona przez ks. Ferdka analiza krytyki, jaką ruchy religijne kierują pod adresem Kościoła katolickiego. Opowiadając się za inkluzywnym podejściem do badanych sekt i nowych ruchów religijnych (s. 10, 197), autor uważa iż teologia, wsłuchując się w owe głosy krytyczne powinna dokonać tzw. „*discernimento*” czyli odrzucić to, co fałszywe i złośliwe w tej krytyce, ale także zaakceptować to, co słuszne” (s. 198). Teologia nie może poprzestać jedynie na negatywnej „ocenie” doktryn nowych ruchów religijnych i sekt, ale przez refleksję nad ich doktryną docierać do prawd, które stanowią mogą podstawę teologicznych rozważań. Ostatecznie ks. Ferddek skłania się ku tezie, iż można w doktrynach wybranych sekt i nowych ruchów religijnych dostrzec pewne aspekty pozytywne, z których mogłaby skorzystać teologia katolicka (s. 269-270). Jasno wyrażone pozostaje jego stanowisko, iż mimo że ruchy te mogą otwierać przed teologią nowe tematy badawcze, to jednak teologia nie powinna zacierać różnic i nie dostrzegać błędów, które kryją w sobie doktryny nowych ruchów religijnych i sekt (s. 275). Całość omawianej pracy zamyka, stanowiące zebranie najważniejszych wniosków, zakończenie (s. 271-277).

Podsumowując należy raz jeszcze podkreślić oryginalność przedstawionego przez ks. Ferdka podejścia do problemu sekt w perspektywie teologicznej. Szczególnie na uwagę zasługują, co zostało już pokazane, rozważania zawarte w rozdziałach trzecim i czwartym, przedstawiające aktualne wezwania stawiane przez sekty i nowe ruchy religijne wobec teologii katolickiej. Należy podkreślić jednak również, że niektóre z wprowadzanych przez ks. Ferdka wniosków mają charakter zbyt ogólnikowy (s. 228, 233). Czasem trudno jednoznacznie wywnioskować, w jaki sposób konkretnie np. prowadzona przez nowe ruchy religijne krytyka Kościoła może okazać się inspirująca dla katolickiej eklezjologii (s. 216). Ponadto niektóre z postulowanych przez autora wezwań wobec teologii (s. 205, 209, 219) są przez nią już od dawna realizowane i to we wszystkich działach. Tak jest w sposób szczególny, gdy chodzi o sposób mówienia o Bogu, który ma współcześnie charakter zdecydowanie bardziej biblijny niż filozoficzny. Za interesujące można uznać wyrażone językiem popularnonaukowym wnioski kerygmaticzno-pastoralne dla teologii katolickiej (s. 252-269). Razić mogą jednak niektóre używane w nich przez autora sformułowania np. „Wielu chrześcijan działa jako Rambo, a zbyt niewiele jak Jezus” (s. 257). Na podkreślenie zasługuje także zamieszczona bibliografia (szczególnie artykuły i książki polskojęzyczne) (s. 279-287), stanowiąca wprowadzenie, obok rodzimej, także w zachodnią literaturę na temat sekt i nowych ruchów religijnych. Szkoda jednak, że nie została ona uaktualniona w sto-

RECENZJE

sunku do wcześniejszego wydania książki np. o takie prace, jak: A. Zwoliński, *Anatomia sekty*, Kraków 1996; tenże, *To już było*, Kraków 1997; W. Dzierża (red.), *Katolik wobec sekt*, Kraków 1997; P. Posacki, W. Śledziński, D. Zarębska, *Sekty, sekty*, Kielce 1997; W. Bednarski, *W obronie wiary: Pismo Święte a nauka świadków Jehowy, innych sekt i wyznań niekatolickich*, Gdańsk 1997. Szkoda również, że brak jest indeksu rzeczowego, który w tego typu opracowaniu znacznie ułatwiłby sprawne wyszukiwanie interesujących czytelnika zagadnień szczegółowych i pojęć. Prezentowana książka stanowi ważne dopełnienie istniejącej na polskim rynku wydawniczym literatury na temat sekt i nowych ruchów religijnych. Pisana nie tylko przez teologa-naukowca, ale i duszpasterza ze względu na swój jasny komunikatywny język jest godna polecenia duszpasterzom, katechetom, jak i osobom działającym w różnych ośrodkach informacji o nowych ruchach religijnych i sektach.

ks. Andrzej Anderwald